

LBRIS

We know
books

VĂZĂTOR DE TAINĂ ȘI
VĂZĂTOR DE DUMNEZEU

—
VIATA
SFÂNTULUI NICOLAE
VELIMIROVICI
— NOUL GURĂ DE AUR —

Traducere de Cristian Imbrea

PREȘANIA

ISBN 978-630-6563-02-9

CUPRINS

- 5 Noul Gură de Aur – ultimul mare proroc al creștinătății
- 9 Episcopul Nicolae Velimirovici -
Noul Gură De Aur (1880 – 1956)
- 73 Moartea Episcopului Nicolae
- 105 Mărturii
- 107 *Vitejia duhovnicească*
- 113 *Pentru cinstita cruce și pentru libertatea cea de aur*
- 115 *Podoaba și lauda Bisericii Sârbe*
- 118 *Ochii omului care Îl văzuse pe Dumnezeu față către față*
- 120 *Binecuvântarea Vlădicii Nicolae*
- 122 *Vlădica Nicolae – duhovnic și învățător*
- 134 *Hristologia Sfântului Nicolae Velimirovici*
- 141 *Văzător de taine și văzător de Dumnezeu*
- 159 *Sfântul Nicolae al Jiciei,*
un mărturisitor ortodox al zilelor noastre
- 181 *Cugetări la Rugăciuni pe malul lacului*
- 187 *Prologul de la Ohrida al Vlădicii Nicolae*
- 195 Cel mai mare sârb după Sfântul Sava
Cuvinte ale Sfântului Cuvios Iustin (Popovici) de
la Mănăstirea Celie la parastasele Fericitului întru
pomenire Episcop Nicolae Velimirovici săvârșite la
Mănăstirea Lelici
- 267 Troparul și condacul Sfântului Nicolae al Ohridei și Jiciei

NOUL GURĂ DE AUR

Au trecut treizeci de ani* de când Episcopul Nicolae a plecat din această lume spre una cu mult mai bună, în lumea cea veșnică a lui Dumnezeu. Cu mult înainte, însă, acest mare om din sătucul Lelici, Episcopul Ohridei și Jicei, cel fericit întru adormire, era pe bună dreptate cunoscut ca fiind *Noul nostru Gură de Aur*.

La treizeci de ani de la adormirea sa, am plăcerea de a vă dezvălui unele noi fapte despre el, mai puțin cunoscute, mai ales de oamenii din Lelici, și în general de sârbi, în mare de lumea ortodoxă și de creștinătate. Sunt conștient de modestele mele posibilități, în comparație cu complexitatea și măreția persoanei și activității Episcopului Nicolae. Cu toate acestea, în calitate de compatriot și apropiat, voi încerca să prezint viața lui duhovnicească și rodnică lui viață pastorală, începând cu nașterea sa la Lelici în anul 1880 și terminând cu fericita sa adormire din America în anul 1956.

VIAȚA

Nicolae a văzut lumina zilei în dimineața de 23 decembrie (stil vechi) a anului 1880, cu o zi înainte de Ajunul Crăciunului, de praznicul Sfântului Naum al Ohridei. Deși satul în care s-a născut era unul mic, el îl numea

---

* Prima ediție a acestei cărți a apărut la Belgrad în anul 1986.

„satul lui Dumnezeu,” satul Lelici, nu departe de Valievo, pe versanții Muntelui Povlen. Părinții, Dragomir și Katarina, erau țărani simpli, oameni buni, cinstiți și cu frică de Dumnezeu, mai cu seamă mama. Nu mult după naștere, aceștia și-au botezat întâiul născut, un copil plăpând, și i-au dat numele de Nicolae. Andria, un preot vestit în acele vremuri, l-a botezat la Mănăstirea Celie, care era atunci și biserica parohială din satul Lelici.

Micul Nicolae crescuse vânjos la trup și la suflet în casa părintească, alături de ceilalți nouă copii (care, însă, au murit cu toții în anii războiului, așa că Nicolae rămase singur la părinți). Primele gânduri despre Dumnezeu și credința ortodoxă le-a primit de la evlavioasa sa mamă. O însoțea adesea pe drumul de cinci kilometri spre Mănăstirea Celie, pentru a se ruga și a primi Sfânta Împărtășanie. Aceste prime gânduri despre Dumnezeu, despre biserica lui Dumnezeu și despre rugăciune, pe care Nicolae le sorbea cu nesăț de pe buzele mamei sale, au prins rădăcini adânci în sufletul lui de copil.*

Tatăl său îl ducea pe micul Nicolae la Mănăstirea Celie ca să învețe să scrie și să citească și mai apoi să rămână în sat, să aducă pâinea în casă și să fie un om „învățat.” Însă Pronia a avut alte planuri, fără îndoială mai bune, pentru micul Nicolae, care din primele zile ale vieții păru să dea dovadă de înzestrare și stăruință pentru învățătură.

* Mai târziu Nicolae își amintește de aceste clipe din primii ani ai copilăriei în poemul autobiografic *Rugăciunea robului întemnițat* (*Poeme evlavioase*, Munchen, 1952, p. 70).

După unele relatări, Nicolae obișnuia să se retragă într-un colț din clopotnița mănăstirii și să stea acolo în timpul recreației, citind cu sârg și rugându-se, în timp ce ceilalți copii se jucau și făceau tot felul de năzbâtii.

Învățătorul său, Mihailo Stuparevici, observându-i stăruința și înzestrarea, îi recomandă să-și continue studiile la Valievo. Nicolae se dovedea a fi cel mai bun elev din clasă. Ca mai toți elevii din acele vremuri, și el trebuia să-și câștige existența ajutând la treburi în gospodăriile din oraș.

După ce termină clasa a 10-a, Nicolae dădu examen de admitere la Academia Militară. A fost respins însă, nepuținând să treacă de examenul medical pentru că era „prea mic” și pentru că, dată fiind constituția lui, nu îndeplinea măsurile cerute pentru circumferința pieptului. Acesta a fost fără îndoială încă un semn al Proniei, Care îi îndrepta lui Nicolae pașii spre un alt drum, spre a deveni un ostaș al Împărăției lui Dumnezeu și nu al unei împărății lumesti. Pentru că, la scurtă vreme după ce fu respins de comisia medicală, Nicolae se înscrie la Seminarul Teologic din Belgrad unde fu admis, dar nu fără greutate, dată fiind presupusa lui lipsă de talent la muzică.

În timpul studiilor din cadrul seminarului, și-a depășit toți colegii de clasă. Performanțele deosebite la științe erau rezultatul inteligenței primite de la Dumnezeu și al muncii fără încetare. Știa prea bine ce mare păcat era să-ți îngropi talantul primit de la Dumnezeu, așa că se străduia din răsputeri să-și înmulțească talantul primit cât putea el de mult. În timpul studiilor, nu se limita

la cărțile recomandate și citea multe alte lucrări de cunoștințe generale, aparținând lumii laice și culturale. Până la vârsta de 24 de ani citise deja operele lui Niegoș, Shakespeare, Goethe, Voltaire, Victor Hugo, Nietzsche, Marx, Pușkin, Tolstoi, Dostoievski și mulți alți mari gânditori. S-a remarcat mai cu seamă prin considerațiile novatoare despre Niegoș, pe care îl admira ca poet și gânditor și pe care îl studiasse asiduu în vremea liceului, la Valievo. Tânărul Nicolae cuceri admirația colegilor și profesorilor săi de la Seminarul din Belgrad, mai ales pentru abilitățile lui de a ține discursuri. Discursul de la festivitatea de absolvire a seminarului, care a avut loc la Mănăstirea Rakovița în anul 1902, este doar unul dintre nenumăratele lui discursuri memorabile.

Pe durata studiilor de la Belgrad, Nicolae a dus o viață grea, mai ales din pricina hranei neîndestulătoare și a umezelii din camera în care locuia. Ca urmare, a căzut la pat cu scrofuloză, boală de care a suferit mulți ani. După terminarea seminarului, a preluat postul de profesor cu normă redusă în satele Dracici și Leskovițe, nu departe de Valievo. Aici a învățat direct de la sursă despre viața țaranului sârb și sensibilitatea sufletului lui. De asemenea, s-a împrietenit cu Părintele Sava Popovici, un refugiat din Muntenegru. Nicolae l-a ajutat să-și păstorească parohia. La recomandarea medicilor, Nicolae își petrecea vacanțele la malul mării, unde a cunoscut viața oamenilor din Boka Kotorska, Muntenegru și Dalmația, pe care le-a descris mai târziu atât de frumos în scrierile

sale. În timpul anilor petrecuți la seminar, îl ajutase deja pe vestitul preot Aleksa Ilici să scoată revista *Vestitorul creștin*, unde și-a publicat primele articole.

Împreună cu alți colegi seminaristi, Nicolae a primit o bursă din partea guvernului și a fost ales de cârmuitorii Bisericii să-și continue studiile în Rusia sau în Europa. A ales Europa, la facultatea vechilor catolici din Berna și mai apoi în Germania, Anglia și Elveția. După ce și-a terminat studiile în aceste țări, a petrecut ceva vreme în Rusia. A acumulat cu sete cunoștințe de peste tot și a avut parte de cea mai bună și mai aleasă educație din acele vremuri. Din punct de vedere duhovnicesc, a trecut peste multe piedici și s-a ridicat deasupra înțelepciunii pline de taină a Orientului Îndepărtat după ce s-a cufundat în literatura sacră și filosofică din India antică. Avea capacitatea de a rezuma și de a procesa, în sufletul și în mintea sa, cunoștințele pe care le acumula din atât de multe surse, și de a le prezenta și împărtăși apoi celor ce îl ascultau, într-un mod atât de original și de inovator care deveni mai apoi definitiv pentru el. Prin urmare, până și cel mai scurt text, fiecare cuvânt scris sau rostit de el dezvăluiau o erudiție și o inteligență nemaîntâlnite. Doar inteligența unui adevărat geniu ar fi putut dobândi un asemenea tezaur de cunoaștere și de înțelepciune, și să aibă și capacitatea de a-l exprima într-o manieră nemaivăzută.

La vârsta de 28 de ani, Nicolae și-a încununat studiile cu o teză de doctorat în teologie la Berna, susținând disertația cu tema *Credința în Învierea lui Hristos ca dogmă de*

temelie a Bisericii Apostolice.* Într-adevăr, evenimentele ce au urmat, ca și întreaga lui viață, au dovedit credința lui în Crucea și în Învierea lui Hristos. În anul 1909, Nicolae și-a pregătit doctoratul în filosofie la Oxford, dar a susținut teza de dizertație, intitulată *Filosofia lui Berkeley*, la Geneva, în limba franceză.

La întoarcerea din Europa, Nicolae s-a îmbolnăvit foarte grav de dizenterie și a trebuit să stea șase săptămâni internat în spital. Atunci și-a spus: „Dacă Dumnezeu are nevoie de lucrarea mea, nu mă va lăsa să pier.” Așa că făcu un legământ: dacă se va vindeca, se va călugări și așa îl va sluji pe Dumnezeu și își va sluji neamul din sânul Bisericii. Astfel, eminentul doctor în filosofie și teologie a fost tuns în monahism sub numele de Nicolae și hirotonit ieromonah la Mănăstirea Rakovița, la 20 decembrie 1909. În acest chip, s-a pus pe sine, trup și suflet, prin cunoașterea și capacitățile sale, în slujba lui Dumnezeu și a poporului sârb.

După întoarcerea de la studii, Nicolae a trimis diplomele pentru acreditare, în conformitate cu legile din acea vreme. Comisia a stabilit însă că nu își încheiase studiile gimnaziale, fiind astfel obligat să susțină examene pentru ultimii doi ani de liceu și de asemenea să susțină examenul de bacalaureat pentru a fi acceptat ca profesor la Seminarul Teologic. După cum avea să mărturisească unul

* Această lucrare a fost publicată în limba germană la Berna, în anul 1910; versiunea în limba sârbă a apărut în *Opere complete*, Vol. II, Himmelstür, 1986.

dintre membrii comisiei, „ascultând cuvintele sale despre Hristos, au rămas înmărmuriți cu toți și nimeni nu i-a mai pus vreo întrebare.” Cu toate acestea, înainte de a primi postul de profesor la Seminarul Teologic, Mitropolitul Dimitrie l-a trimis în Rusia unde și-a petrecut anul ce avea să urmeze cutreierând întinsele ținuturi rusești, cunoscând îndeaproape viața Bisericii de aici, sufletul rus, lăcașele de cult și locurile sfinte. În această perioadă a scris Nicolae prima lui lucrare de anvergură, *Credința lui Niegoș*.

În calitate de profesor la Seminarul „Sfântul Sava” din Belgrad, Nicolae a predat cursuri de filosofie, logică, psihologie, istorie și limbi străine. Nu putea însă să se rezume la viața din cadrul seminarului; prea îl limitau pereții claselor. Așa s-au născut scrierile, cuvântările și articolele sale. Nu peste mult timp, tânărul și învățatul ieromonah începu să țină strălucitele sale predici în bisericile din Belgrad și de pe tot cuprinsul Serbiei. După predici au urmat conferințele, pe care le ținea la Universitatea Kolaraf. La început aborda subiecte din viața de zi cu zi, dar într-o manieră nemaîntâlnită și nemaiauzită până atunci; cuvântările sale au cucerit comunitatea intelectuală din Serbia. În această perioadă, Nicolae a publicat articole, predici și studii în reviste ale Bisericii și în alte reviste literare; subiectele abordate îi cuprindeau pe Niegoș, Nietzsche, Dostoievski, precum și alte teme filosofice și teologice.*

* Studiul *Credința lui Niegoș*, a apărut pentru prima oară în revista *Delo*, și apoi în ediție separată în anul 1911. Lucrarea a

Afirmațiile sale fără echivoc din spațiul public cu privire la Biserică, religie, națiune, au provocat un val urias de admirație și respect din partea multor oameni. Cu toate acestea avea și destul de mulți dușmani și persoane care îl invidiau. Tânărul ieromonah și eruditul orator Nicolae devenise faimos și se vorbea de el nu numai la Belgrad și în Serbia, ci și în toate celelalte regiuni ale Iugoslaviei. Astfel, în anul 1912 a fost invitat la celebrarea aniversării revistei *Prosveta*, unde trezi entuziasmul tineretului din Bosnia și Herțegovina și unde i-a cunoscut pe cei mai de seamă reprezentanți ai sârbilor încătușați din acele vremuri: Ciorovici, Ducici, Șantici, Grghici, Liubibratici și alții. Celebrele sale cuvinte: „prin marea lor iubire și inima lor măreață, sârbii bosniaci au anexat Serbia Bosniei,” li s-au părut foarte provocatoare autorităților austriece* care l-au coborât din tren pe Nicolae pe drumul său de întoarcere la Belgrad pentru a-l supune unui interogatoriu timp de câteva zile. Aceleași autorități austrice l-au împiedicat să ia parte la aniversarea lui Niegoș, din anul

fost socotită drept cel mai strălucit studiu despre marele Niegoș. Lucrarea a fost reeditată ulterior, în 1921 și în 1971. Interesul profund al lui Nicolae pentru Niegoș nu s-a oprit aici. În anul 1922, cu ocazia aducerii osemintelor lui Niegoș la paraclisul restaurat al bisericii Sfântu Petru din Țetinie de la Lovcen, cuvântarea sa a fost cu totul remarcabilă. Din păcate, acest paraclis nu mai există astăzi.

* Bosnia și Herțegovina au fost anexate monarhiei austro-ungare în timpul ocupației, care a durat până la Primul Război Mondial. (n. tr.)

următor de la Zagreb. Cuvântarea sa a ajuns totuși la Zagreb, unde a fost citită. Conform afirmațiilor lui Dedier (din lucrarea sa *Tentativa de asasinat de la Sarajevo*) tinerii bosniaci erau atât de cucerți de Nicolae încât ei nu mai depuneau jurămintele pe Sfânta Evanghelie, ci pe lucrarea lui Nicolae, *Predici la poalele muntelui*.

Nicolae și-a continuat activitatea patriotică cu și mai mare râvnă, în timp ce micuța Serbie începea urcarea Golgotei în chipul războaielor ce aveau să urmeze, pentru eliberarea și unificarea și a Serbiei, și a celorlalte popoare iugoslave. A participat activ și direct în timpul acelor zile hotărâtoare ale războaielor dintre 1912 și 1918. A urmărit atent și cu sufletul treaz desfășurarea evenimentelor, atât a celor de pe front, cât și a celor din spatele frontului. A întreținut discuții, a ținut discursuri pentru a-și încuraja și mângâia poporul în eforturile și în durerile lui supraomenești, și a contribuit ca voluntar oferind ajutor victimelor de război, bolnavilor și săracilor în acele vremuri de ananghie. Pe durata războiului a renunțat la salariul său, venind în ajutorul guvernului. Cuvântările sale din această perioadă, strânse în volumul *Mai presus de păcat și moarte*, sunt asemuite cu cele ale lui Pericle, din epoca anticei Elade, rostite spre cinstire celor ce s-au jertfit pentru țara lor.

Nicolae era la fel de prezent și în viața Bisericii. Analizele sale constructive la adresa lucrării și conduitei unei părți a clerului erau, în esență, observații critice care reflectau atitudinea sa pozitivă față de Biserică, o

atitudine pe care a avut-o în mod constant toată viața. O consecință a acestei atitudini a fost despărțirea de cucernicul Părinte Aleksa, încheindu-se astfel colaborarea lor la revista *Vestitorul creștin* ca urmare a opiniilor nefavorabile ale acestuia din urmă față de situația Bisericii Sârbe. Spiritul profetic al lui Nicolae, de apostol și păstor al neamului său, le-a depășit cu mult pe cele ale tuturor oponentilor săi și ale celor ce îl invidiau și cu care a fost nevoit să se lupte toată viața sa și chiar și după moarte. Însă Nicolae ierta întotdeauna repede și ușor.

În luna aprilie a anului 1915 guvernul sârb l-a trimis pe Nicolae într-o misiune de interes național, până în Anglia și America, pentru a servi interesele poporului sârb și ale slavilor din sud. Acest apostolat l-a ținut departe de țară până în aprilie 1919, timp în care a propovăduit cauza poporului sârb grație înțelepciunii și elocinței, profitând de popularitatea sa și de cunoașterea limbilor străine. A reușit astfel să le împărtășească Aliaților occidentali adevărul despre calvarul poporului sârb; le-a vorbit atât despre slăbiciunile neamului sârb, pe care propaganda austro-ungară le exagerase peste măsură, cât și despre virtuțile sufletului sârbesc pe care aceiași inamici îl înăbușiră.

În America și mai apoi în Anglia a ținut numeroase cuvântări,* în biserici, universități, hoteluri și în alte

* *Serbia în întuneric și lumină* cu o prefață de Arhiepiscopul de Canterbury, Cosimo Classics, New York, 2007, o compilație a cuvântărilor a fost pentru prima dată publicată în limba engleză în anul 1916. (n. tr.)

locuri, în timpul campaniei sale, pentru salvarea și unificarea sârbilor și a popoarelor slave din sud. În 1915, în luna august, cu ocazia unei întruniri de mare amploare la Chicago, a reunit și a atras un număr mare de oameni ai bisericii spre cauza iugoslavă (în cadrul unui program al Comitetului Iugoslav), inclusiv romano-catolici, uniști și protestanți care, pe lângă ortodocși, și-au exprimat dorința de eliberare și unificare a Serbiei. După această întrunire, un număr considerabil de voluntari din America au plecat pe Frontul din Salonic. Părerea Comandantului Suprem al Armatei Britanice, conform căreia „Părintele Nicolae reprezenta armata a treia” a cauzei sârbilor și slavilor din sud, nu era deloc neîntemeiată, din moment ce contribuția sa a fost într-adevăr considerabilă. Tot în această perioadă Nicolae a subliniat ideea unificării tuturor bisericilor creștine, apropiindu-și în special membrii Bisericii Anglicane și Episcopale. În acest timp Nicolae, care ținuse cuvântări și în Anglia, a oferit asistență unui grup de studenți sârbi de la Universitatea din Oxford.

Pe 12/25 martie 1919, după sfârșitul războiului, în timp ce se afla încă în Anglia, Nicolae a fost ales Episcopul Jicei, de unde a fost transferat mai apoi, spre sfârșitul anului 1920, la Episcopia Ohridei. În toată această perioadă a fost trimis în numeroase misiuni diplomatice sau ale Bisericii, misiuni care l-au purtat de la Atena la Constantinopol, de la Sfântul Munte până în Anglia și America. Strădaniile misionare ale lui Nicolae au fost deosebit de roditoare și pregătite temeinic, fapt pentru

care mulți oameni stau mărturie. Nicolae a luat parte la lucrări ale unor conferințe de pace, la întruniri și sinoade sobornicești, la conferințe ale organizațiilor tinerilor creștini și la conferințe panortodoxe.

Pe de altă parte, trebuie să subliniem mai cu seamă activitatea pastorală și duhovnicească desfășurată de Nicolae în Ohrida, în Bitola, și mai târziu, în 1934, când a fost reînscăunat la Jicea la chemarea Sfântului Sinod și a poporului. Chiar în această perioadă, pe când era Episcop al Ohridei și Jicei, lucrarea lui Nicolae a atins potențialul maxim în toate aspectele vieții sale publice și bisericești, fără ca lucrarea sa teologică și literară să fie neglijată. Mai mult decât atât, a contribuit semnificativ la unificarea bisericilor locale din Serbia pe teritoriul statului proaspăt înființat, care de cele mai multe ori nu i-a sprijinit și nici nu i-a înțeles strădaniile.

Vechea cetate a Ohridei, leagăn al culturii și învățaturii slavone în Balcani, a avut un impact semnificativ asupra Episcopului Nicolae; el o numea „cetatea cea sfântă cu trecut măreț și roditor, acum aflată la strâmtoare.” Rusia ortodoxă, cu locurile sale sfinte și cu virtușii ei schimnici, avusese deja o mare înrâurire asupra lui Nicolae. Această influență pozitivă era acum întărită și întregită de evlavia Ohridei, ca și de Sfântul Munte Athos, aflat în apropiere pe care Deda* – „Bunicul Episcop” – îl vizita în fiecare vară. Sfântul Munte și lucrările Sfinților Părinți, pe care

* *Deda* – un termen de alint pentru „bunic.” (n. tr.)